

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Stendhal (1783 - 1842) [standal]

*Stendhal (vlastním jménem Henri Marie Beyle) byl **francouzský** spisovatel, představitel kritického realismu a romantismu, autor **psychologických románů**.*

„Člověk se může opřít pouze o to, co je pevné.“ (Červený a černý)

Přečtěte si následující text, запиšte si do sešitu výpisky a zodpovězte otázky uvedené v závěru.

Život a tvorba

Stendhal se narodil do bohaté měšťanské rodiny v Grenoblu. Dostalo se mu výborného vzdělání a během svého života se stal známou osobou pařížských diskuzních salonů. Zkušeností, která ovlivnila i jeho autorskou tvorbu, byla **účast na ruském tažení s napoleonskou armádou** a zážitek z Napoleonovy porážky u Moskvy.

Stendhal je nejen představitelem **francouzského romantismu** a **kritického realismu**, ale také literárním kritikem, autorem cestopisů a teoretických spisů. Je také nazýván **mistrem psychologického románu**.

Byl především znalcem života, umění mělo podle něj zachycovat „hnutí srdce“ a umělec musí mít hlavně odvahu k novému pohledu na život. Měl by tedy tvořit v duchu současného života a nikoliv podle vzorů a dogmat, které odpovídaly společnosti a životu jiné doby. Hlavním cílem umění podle Stendhala bylo **působit na publikum**, zaujmout ho a v nejlepším případě ho něčím **šokovat**.

Kritika společnosti a touha po životě jsou nerozlučnými prvky Stendhalových děl. V těch popisuje cestu hrdinů od romantických iluzí k cynismu a přetvářce, vzpouře či smrti. Od romantiků se Stendhal **odlišoval** tím, že se pokoušel o věcné, neosobní podání své tvorby.

Jeho **vyličení bitvy u Waterloo** se stalo vzorem evropského realismu 19. století.

Objeven a pochopen byl až po roce 1880. Zemřel roku 1842, kdy jej při jedné z návštěv Paříže postihla mrtvice.

Jedna z prvních knih, spis **O lásce (1822)**, byla vydána bez většího zájmu veřejnosti. Později Stendhal píše romány. Mezi ty patří jeho slavné dílo **Červený a černý (1830)** či **Kartouza parmská (1839)**.

Stendhal je autor, který stojí na **pomezí romantismu a realismu**.

Základní motivy děl

- motiv hledání lásky, štěstí a životní spokojenosti
- hrdinové – nejprve se brání společenským normám a konvencím, poté pochopí, že toto jednání je marné → opouští ideální představy o společnosti → chovají se tak, aby do společnosti zapadli

Červený a černý (1830)

Román popisuje **rozpor** hlavního hrdiny, **Juliána Sorela**, mezi kariérou vojenskou a duchovní. Tento rozpor je obsažen i v názvu díla:

- **červená** barva představuje barvu francouzské vojenské uniformy, ale i vášně a lásku,
- **černá** představuje barvu kněžské sutany, tmářství a násilí.

Ústřední postavou je ctižádostivý **Julián Sorel**, který usiluje o společenskou kariéru – i cestou **pokrytectví** (*tajně obdivuje Napoleona a červenou uniformu, ale z čistě pragmatických důvodů obléká uniformu černou - kněžskou*).

Julián prožívá vášnivé lásky a svádí ženy z vyšších vrstev společnosti – například **paní de Renal**, manželku starosty, která po vyzrazení jejich poměru nakonec volí svou rodinu či Matyldu de la Mole, která se po Juliánově smrti vdá za pařížského šlechtice. Za postřelení paní de Renal je Julián poslán do **vězení** a čeká na soud. Nakonec je Julián odsouzen k trestu smrti a je **popraven** gilotinou. Julián **opovrhne pokryteckou společností** a morálkou, odmítá omilostnění a jako buřič je popraven. Teprve před smrtí pochopí, že přišel o jedinou hodnotu – lásku paní de Renal.

Dvě hlavní témata tohoto románu jsou **psychologické pohnutky** hlavního hrdiny a **střídání prostředí**.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Kartouza parmská (1839)

Hlavními postavami románu jsou Lombardčané **Fabrizio del Donga** a jeho teta **Gina**. Oba jsou italsky nerozvážní a šlechtění. Fabrizio je velkým obdivovatelem Napoleona a po **bitvě u Waterloo** se vrací zpět do Itálie, kde se stává církevním hodnostářem. Zabije člověka a ve vězení (parmská citadela) se zamiluje do dcery žalářníka, **Klélie**. Fabrizio se díky své tetě dostane z vězení, ale kvůli Klélii se vrací. Po smrti Klélie a jejich dítěte Fabrizio rezignuje na kariéru a uchyluje se do parmského kláštera kartuziánů.

Bitva u Waterloo je v románu popsána **subjektivně**, jako by byla vnímána **Fabriziovými očima**.

LA
CHARTREUSE

DE PARME,

PAR

STENDHAL (HENRI BEYLE);

précédée

D'UNE NOTICE SUR LA VIE ET LES OUVRAGES DE BEYLE, PAR M. COLOMB;

SUIVIE D'UNE ÉTUDE LITTÉRAIRE SUR BEYLE, PAR M. DE BALZAC,
ET D'UNE LETTRE INÉDITE DE L'AUTEUR EN RÉPONSE À CE TRAVAIL.

PARIS.

PUBLIÉ PAR J. HETZEL,
RUE RICHELIEU, 76; RUE DE MÉNARS, 10.

1846

www.wikipedia.cz

Kontrolní otázky:

1. Jmenujte události, které měly vliv na Stendhalovu tvorbu.
2. Představitelem kterých směrů je Stendhal?
3. Obecně charakterizujte základní znaky jeho tvorby. Čím se odlišoval od ostatních romantiků?
4. _____ a _____ jsou dvě z jeho největších románových děl.
5. Vysvětlete symboliku barev v jednom z jeho děl a charakterizujte hlavního hrdinu tohoto románu.
6. Která významná historická událost je zachycena v druhém díle?

Práce s textem

Kartouza parmská

Výňatek z díla

Přečtěte si následující ukázkou:

KNIHA PRVNÍ – KAPITOLA DRUHÁ

(...) Po třiatřiceti dnech zlosti Fabrizio poprvé pochopil pravý význam všeho, co se mu dělo. Považovali ho za vyzvědače. Uvažoval o tom se žalářnicí, která to ráno byla tuze něžná; když se ozbrojila jehlou a zužovala mu husarský stejnokroj, konečně té překvapené ženě vyprávěl svůj příběh. Věřila tomu chvíli; vypadal tak prostoduše a byl v husarském tak hezký!

„Když máš tolik dobré vůle bojovat,“ řekla mu nakonec z poloviny přesvědčená, „měl jsi se tedy, když jsi přijel do Paříže, dát najmout do některého pluku. Kdybys některému rotmistrovi dal na víno, měl bys to hotové.“ Žalářnice přidala ještě mnoho dobrých rad pro budoucnost, a konečně ho brzy za svítání vystrčila z bytu, když jí tisíckrát slíbil, že ať se stane, co chce, její jméno neřekne. Sotva

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Fabrizio vyšel z městečka a vesele si vykračoval s husarskou šavlí pod paží, dostal starosti. Řekl si: „Já tu jsem v šatech a s průvodním listem husara, který umřel ve vězení, kam ho prý dali, protože ukradl krávu a pár stříbrných přiborů. Abych tak řekl, nastoupil jsem v životě na jeho místo... A to já nějak nechtěl a nepředvídal jsem to! Pozor na vězení! ... Znamení je jasné, ještě si žaláře zkusím dost!“

Neuběhla ani hodina, co Fabrizio odešel od žalářnice, když se spustil takový liják, že nový husar mohl sotva jít, vadily mu velké boty, nijak mu nepadly. Potkal chalupníka na špatném koni a koupil si ho, domluvil se s ním posunky; žalářnice mu přece radila, aby pro svůj přízvuk mluvil co nejméně.

Armáda, která právě zvítězila u Ligny, ten den usilovně pochodovala na Brusel; bylo v předvečer bitvy u Waterloo. K poledni stále lilo, ale Fabrizio uslyšel děla; při tom štěstí docela zapomněl na hroznou chvíli zoufalství, do nichž ho přivedlo tak nespravedlivé věznění. Jel dále až do noci, a poněvadž dostával trochu zdravého rozumu, zajel si na nocleh do selského domu daleko od silnice. Sedlák plakal a předstíral, že mu všechno vzali; Fabrizio mu dal stříbrnou minci a dostal oves. „Nemám dobrého koně,“ řekl si Fabrizio. „Ale na tom nezáleží, mohl by se zalíbit některému šikovateli,“ a šel si lehnout do stáje ke koni. Hodinu před rozedněním už byl na silnici, a tak dlouho hladil koně, až dosáhl klusu. Kolem páté zaslechl dělostřelecké salvy, to byla předehra k Waterloo. (...)

KAPITOLA ČTVRTÁ

Nic ho nemohlo probudit, ani výstřely blízko u vozíku, ani dusot koně, kterého markytánka vši silou popoháněla. Pluk nečekaně napadla mračna pruské jízdy, ačkoliv celý den věřil ve vítězství; ustupoval, vlastně spíše prchal směrem k Francii.

Plukovník, mladý, hezký a nafintěný muž, který právě nastoupil po Maconovi, byl zabit šavlí; velitel praporu, který převzal velení, stařec s bílými vlasy, dal pluk zastavit. „U všech láter,“ řekl vojákům, „za časů republiky jsme s útekem čekali, až nás k tomu nepřítel donutí... Braňte každý kousek země a dejte se zabít,“ zvolal v kletbách. „To teď ti Prušáci chtějí přepadnout půdu naší vlasti.“

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Vozík se zastavil a Fabrizio se rázem probudil. Slunce dávno zapadlo a byl udivený, že je téměř tma. Vojáci pobíhali ve zmatku sem a tam, což našeho hrdinu velice překvapilo; připadali mu dosti zaražení. „Co s děje?“ ptal se markytánky. „Vůbec nic. Projeli jsme to, chlapče, pruská jízda nás šavljuje, to je vše. Ten blbec generál si ze začátku myslel, že to je naše jízda. Tak honem, pomoc mi spravit Kokotě postraněk, přetrhl se.“

Několik výstřelů zaznělo deset kroků od nich; náš hrdina byl svěží a odpočatý; řekl si: „Já za celý den doopravdy nebojoval, jen jsem doprovázel generála. Musím bojovat,“ řekl markytánce. „Buď klidný, budeš bojovat, a více než budeš chtít! S námi je konec.“ „Aubry, synku,“ volala na desátníka, který jel kolem, „ohlédni se občas na můj vozík, co s ním je.“ „Jdete bojovat?“ zeptal se Fabrizio Aubryho. „Ne, obuju si lehké střevíce a jdu tancovat!“ „Jdu s vámi.“ „Doporučuju ti toho husárka,“ křičela markytánka, „panáček má srdce v těle.“ Desátník Aubry šel beze slova. Osm nebo deset vojáků se k nim v běhu přidalo a on je dovedl za silný dub, obrostlý trnám. Tam je stále mlčky postavil na kraj lesa do silně roztažené řady, každý byl nejméně deset kroků od druhého. „Ach, vy tady,“ řekl desátník, to promluvil poprvé, „nestřílejte bez rozkazu, uvědomte si, že máte jen tři kartaše.“ „Ale co se děje?“ přemýšlel Fabrizio. Když byl konečně sám s desátníkem, řekl mu: „Já nemám pušku.“ „Předně mlč! Jdi támhle padesát kroků do lesa a najdeš některého chudáka z našeho pluku, který právě padl; vezmeš mu brašnu na náboje a pušku. Ale aspoň neober raněného, vezmi pušku někomu, kdo je docela mrtvý, a pospěš si, aby tě nestřelil někdo z našich.“ Fabrizio odběhl a brzy se vrátil s náboji a puškou.

„Nabij si pušku, postav se tady za strom a hlavně nestřílej, dokud ti nedám rozkaz... Pane bože!“ přerušil se desátník, „vždyť si ani neumíš nabít pušku!“ Pomohl při řeči Fabrizioovi. „Když nepřátelský jezdec pojede na tebe, oběhni strom a vystřel až zblízka, až bude jezdec tři kroky od tebe; to se musí tvůj bodák skoro dotknout jeho uniformy.“ „Tak zahod' tu svou dlouhou šavli,“ zvolal desátník, „to chceš o ni proboha zakopnout? To nám dnes posílají vojáky.“ Když to říkal, sám vzal Fabrizioovi šavli a zlostně ji zahodil. „Chvála bohu!“ oddechl si mocně desátník. „Hlavně nestřílej, dokud neporučím,“ a odešel.

Fabrizio se radoval. „Konečně budu skutečně bojovat,“ říkal si, „zabíjet nepřítel. Ráno po nás stříleli a já se jen vystavoval zabití, to je jak pro hlupáka.“ Rozhlížel se s krajní zvědavostí kolem. Za chvíli docela blízko uslyšel asi sedm

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

výstřelů, ale když mu nikdo nenařizoval střílet, stál klidně za svým stromem. Byla téměř tma, zdálo se mu, že je *na čekané* při lovu medvědů v horách u Tramezziny nad Griantou. Napadla ho lovecká myšlenka, vzal v brašně kartuši a uvolnil náboj. „Až ho uvidím,“ řekl si, „nesmím ho minout.“ A vložil tu druhou střelu do hlavně pušky. Uslyšel dva výstřely hned vedle stromu a zároveň uviděl jezdce v modrém, který projížděl cvaletm zprava doleva kolem něho. „Není na tři kroky,“ řekl si, „ale na tuhle vzdálenost jsem si jist, že ho trefím.“ Sledoval jezdce koncem hlavně a konečně stiskl spoušť; jezdec spadl z koně. Náš hrdina si myslel, že je na lovu, běžel vesele za kusem, který právě složil. Už se dotýkal, zdálo se mu, že umírá, ale najednou se s neuvěřitelnou rychlostí na něho přiřítily dva pruští jezdci a sekali po něm šavlí. Fabrizio utíkal, co mu nohy stačily, do lesa; aby se mu lépe běželo, odhodil pušku. Jezdci byli od něho už na tři kroky, když se dostal mezi vysazené mladé, velmi rovné duby, tlusté jako paže, které vroubily les. Ty doučky zarazily na okamžik jezdce, ale projeli a znovu pronásledovali Fabrizia po mýtině. Znovu ho málem dostihli, ale vklouzl mezi sedm nebo osm silných stromů. V tom okamžiku mu obličej málem spálil plamen pěti nebo šesti výstřelů, které mířily za něho. Sklonil hlavu, a když ji zvedl, stál před desátníkem. „Zabils toho svého?“ řekl mu desátník Aubrey. „Ano, ale ztratil jsem pušku.“ „Což o to, pušek máme dost, jsi dobrý chlapík, třebaže vypadáš jako vrták, nepromarnils svůj den. Ti vojáci právě chybili, ti dva, co tě pronásledovali, a to jeli přímo na ně; já je neviděl. Teď jde o to, abychom se šikovně ztratili, pluk bude asi osminu míle odsud, a ještě je cestou loučka, kde nás můžou sevřít do polokruhu.“ Při řeči rychle kráčel v čele svých mužů. Dvě stě kroků odsud na kraji loučky, o níž mluvil, našel raněného generála, kterého nesl pobočník a sluha. „Dáte mi hned čtyři muže,“ řekl desátníkovi pohaslým hlasem. „Jde o to dostat mě na převaziště, mám roztráštěnou nohu.“ „Jdi do háje,“ odpověděl desátník, „ty a všichni generálové. Vy jste dnes zradili císaře.“ (...)

Úkoly k ukázce pro práci v hodině:

1. Jak se vám text četl? Byl pro vás srozumitelný? Proč ano/ne?
2. Na konkrétních ukázkách z textu dokažte, že se jedná o romantický text s prvky realismu.
3. Které rysy bitvy u Waterloo vnímá Fabrizio?
4. Proč si Fabrizio není jistý, že je skutečně u Waterloo? Jaký je rozdíl mezi tím, jak je bitva líčena zde, a tím, jak ji znáte z dějepisu?
5. Proč ne zvolil Stendhal panoramatický pohled na bitvu?
6. Jakou funkci má v autorově postoji detail?
7. Vyvolává ve vás vypravěčův styl pocit, že jste přímým účastníkem děje? Proč ano/ne? Vysvětlete a doložte příklady.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ